

**Банк және оның түрлері,
қызметтері.**

**Қазақстандағы банк
жүйесі**

Жоспар:

- Банк туралы жалпы түсінік
- Банктің түрлері және оның операциялары
- Орталық банк және оның қызметі
- Қазақстандағы банк жүйесі

Қазіргі несие жүйесі – ұзақ тарихи дамудың нәтижесі және ол нарықтық экономика талаптарына сай өзгеріп отырады. Қазіргі несиелік жүйеде мынандай 3 негізгі буын бар:

- Орталық банк
- Коммерциялық банк
- Маманданған несие-қаржы институты

Несие жүйесінің негізгі буынын — банктер.
Банк деген ұғым не, ол қалай пайда болды деген сұраққа жауап іздестірейік. «Банк» деген ұғымы италиян сөзі «bank» — орындық, «айырбас орындығы — айырбас орны» дегенді білдіреді.

Банктің атқаратын қызметерін негізінен төмендегідей топтастыруға болады:

Уақытша бос ақша қаражаттарын тарту, жинақтау және оны қарыз капиталына айналдыру

Айналымға несие құралдарын шығару. Банк клиентін тек жинаған уақытша бос ақша қаражатымен несиелеп қана қоймай, сонымен қатар депозиттік чектерді, вексельдерді шығарумен де несиелейді

Кәсіпорынға, мемлекетке, жеке адамдарға несие беру, бағалы қағаздармен операция жүргізу

Экономикалық және қаржылық кеңес беру

Ақша айналымын реттеу. Банк — әртүрлі шаруашылық субъектілердің төлемайналымы жүретін орталық. Банк өзінің есеп айырысу жүйесі арқылы клиенттеріне айырбас, капитал және ақша айналымын жүргізуге мүмкіндік туғызады

Орындайтын айырықша қызметтеріне
байланысты банктер:

Эмиссиялық
банк

Эмиссиялық емес
банк

Қазақстандағы банк жүйесі

Қазақстан республикасының қазіргі банк жүйесінің құрылуы 1990 жылы желтоқсанында ҚазКСР-ның Жоғары Кеңесі қабылдаған «Банктер және банк қызметі туралы» Заңынан бастау алады. Заңға сәкес республикада екі деңгейлі банк жүйесі құрылды: жоғары (бірінші) деңгейдегі банк — ҚазКСР-ның Мемлекеттік банкі және төменгі (екінші) деңгейдегі банк — коммерциялық банктер жүйесі.

Коммерциялық банктердің негізгі атқаратын қызметтері:

- Ақша қаражаттарын шоғырландыру және тарту;
- Несие беру;
- Шаруашылықтармен есеп және төлем жұмыстарын жүргізу;
- Төлем құралдарын шығару,
- Бағалы қағаздарды шығаруды және орналастыруды ұйымдастыру;
- Сенімхат бойынша клиенттердің мүлкін басқару (яғни траст операциясын жүргізу);
- Клиенттерге кеңес беру.

Келесі берілген тізімде Қазақстандағы 1 шілде 2015 жыл бойынша жұмыс атқаратын 34 екінші деңгейлі банктер тізімі көрсетілген:

- «Қазкоммерцбанк»
- «Қазақстан Халық Банкі»
- «Банк ЦентрКредит»
- «АТФ Банк»
- «Еуразиялық банк»
- «Kaspi Bank»
- АҚ ЕБ «Сбербанк»
- «Ситибанк Қазақстан»
- «Нұрбанк»
- «Цеснабанк»
- «ForteBank»
- «Қазақстанның тұрғын үй құрылыс жинақ банкі»
- «Альфа-Банк»
- «ҚазИнвестБанк»
- «Қазақстан Эксимбанкі»
- «Delta Bank»
- «Қазақстандағы Қытай Банкі»

- «Астана-финанс»
- «Банк ВТБ (Қазақстан)»
- «Хоум Кредит Банк»
- «ТПБ Қытай»
- «AsiaCredit Bank»
- «BankPozitiv Қазақстан»
- «CPD Банк»
- «Банк Kassa Nova»
- «Bank RBK»
- «Шинхан Банк Қазақстан»
- «Al-Hilal Ислам Банкі»
- «PNB Қазақстан Банкі»
- «Capital Bank»
- «Qazaq банк»
- «Алтын Банк»
- «Заман-Банк»
- «Қазақстандағы Пәкістанның Ұлттық Банкі»

Банктердің экономикадағы маңызын олардың олардың атқаратын операциялары анықтайды. Коммерциялық банктердің операциялары негізінен мына топтарға бөлінеді:

- пассив (қаражат тарту);
- актив (қаражатты орналастыру);
- комиссиялық-делдалдық (клиенттің тапсырысы бойынша комиссиялық ақылы) және сенімді операциялар.

Қазақстан Республикасының Орталық банкі еліміз тәуелсіздік алған соң КСРО Мембанктің Республикалық Кеңесінің негізінде 1990 жылдың желтоқсанында алғашқыда Қазақстанның мемлекеттік банкі ретінде құрылып, ал 1995 жылдың наурызынан Қазақстан Ұлттық банкі деп аталады.

- Қазақстан Ұлттық банкі басқа елдердің Орталық банктерімен және тағы басқа банктермен қарым-қатынаста, халықаралық банктер мен басқа да қаржы-несие ұйымдарында Қазақстан Республикасының мүддесін білдіреді. Ұлттық банк пен оның бөлімшелері салықтың, алымның және баждың, соның ішінде кеден бажының барлық түрлерін төлеуден босатылады.
- Қазақстан Ұлттық банкі заңды тұлға болып табылады, оның дербес балансы болады және өз қарамағындағы бөлімшелермен бірге біртұтас құрылым құрайды.

Ол республиканың кез-келген жерінде және одан тыс жерлерде өзінің басқармасын және басқа да бөлімшелерін ашуға құқығы бар. Өз жұмысын үкіметпен келісіп, үнемі кеңесіп жүргізеді.

Қазақстанның Ұлттық банкінің негізгі міндеті Қазақстан Республикасы ұлттық валютасының ішкі және сыртқы тұрлаулылығын қамтамасыз ету болып табылады.

Қазақстан Ұлттық банкіне сонымен қатар:

- Қазақстанның экономикалық мен оның дүниежүзілік экономикаға кірігуіне қол жеткізу мақсатында ықпал ететін ақша айналысы, несие, банктік есеп айырысуды ұйымдастыру және валюталық қатынастар саласында мемлекет санатын әзірлеу мен жүргізу;
- Ақша, несие және банк жүйесінің тұрақты болуын қамтамасыз етуге жәрдемдесу;

- Кредиторлар мен банк салымшылардың, сондай-ақ банктер мен басқа ұйымдардың қызметін реттейтін актілерді қабылдау және олардың орындалуын бақылау жолымен шет ел валютасын сатып алу, сату және айырбастау операцияларын жүзеге асыратын ұйымдар, клиенттердің мүддесін қорғау жүктеледі.
- Қазақстан Ұлттық банкі айналыстағы ақша көлемінің мөлшерін реттеу жолымен мемлекеттік ақша-несие саясатын жүргізеді, банкноттармен тиындардың бірден бір элементі болып табылады. Республика аумағында банктер, еншілес банктер ашуға рұқсат береді. Банктердің, сондай-ақ шет ел валютасын сатып алу, сату және айырбастау операцияларын жүзеге асыратын ұйымдардың қызметін қадағалайды және оларға пруденциалдық нормативтерді белгілейді. Ресми ставкаларды өзгерту жолымен банктердің проценттік ставкалары деңгейін реттеуді жүзеге асырады.

- Валюталық реттеу мен валюталық бақылауды жүзеге асыруға және валюталық операциялардың барлық түрлерін жүргізуге құқылы.
- Ұлттық банкінің басқармасы мен төрағасы Қазақстан Ұлттық банкінің қызметі үшін жауап береді. Ұлттық банкінің құрамына департаменттер мен дербес қызметтерден тұратын орталық аппарат, облыстық фирмалар кіреді.
- Ұлттық банк өз шығындарын өз қаражатымен өтейді. Оның қаражаты: жарғылық ,резерв капиталынан, қайта бағалау шоттары және арнайы провизияларынан құрылады.
- Ұлттық банктің жарғылық капиталы 20 млрд. теңгеден қалыптасады және оның міндеттемелерін қамтамасыз етеді. Жарғылық капитал мемлекеттік бюджеттен, бөлінген қаржыдан, мемлекет берген негізгі қорлардың құнынан және Ұлттық банктің алған пайдасынан құрылады.

- Резерв капиталы жарғылық капиталы мөлшерінен тұрады. Таза табысы есебінен толтырылып, жүргізілген операциялар бойынша шығындарды өтеуге жұмсалады.
- Қорыта айтқанда, орталық банктің атқаратын қызметтері бір-бірімен тығыз байланысты. Мемлекет пен басқа банктерге несие берген кезде ол несиелік айналым құралдарын шығарып, үкіметтік міндеттеме шығару және оны өтеуде қарыз процентінің деңгейіне әсер етеді. Бұл орталық банктің банктік жүйедегі алатын ерекше орнын айқындап, сонымен қатар өзінің басты қызметі — ақша-несиелік реттеу қызметін орындауға объективтік алғы шарттар жасайды.

Банктің атқаратын қызметерін негізінен төмендегідей топтастыруға болады:

- ❖ Уақытша бос ақша қаражаттарын тарту, жинақтау және оны қарыз капиталына айналдыру;
- ❖ Кәсіпорынға, мемлекетке, жеке адамдарға несие беру, бағалы қағаздармен операция жүргізу;
- ❖ Ақша айналымын реттеу. Банк — әртүрлі шаруашылық субъектілердің төлемайналымы жүретін орталық. Банк өзінің есеп айырысу жүйесі арқылы клиенттеріне айырбас, капитал және ақша айналымын жүргізуге мүмкіндік туғызады;
- ❖ Айналымға несие құралдарын шығару. Банк клиентін тек жинаған уақытша бос ақша қаражатымен несиелеп қана қоймай, сонымен қатар депозиттік чектерді, вексельдерді шығарумен де несиелейді;
- ❖ Экономикалық және қаржылық кеңес беру.

Республикада екі деңгейлі банк жүйесі бар: жоғары (бірінші) деңгейдегі банк — Қазақстан Республикасының Ұлттық банкі және төменгі (екінші) деңгейдегі банк — коммерциялық банктер жүйесі.

- ❖ Мемлекеттің несие жүйесінде коммерциялық банктердің алатын орны өте зор. Олардың міндеті ақша айналымы мен капитал айналымының үздіксіз қозғалысын қамтамасыз ету, өнеркәсіп мекемелерін, мемлекет пен халықты несиелеу, халық шаруашылығына қор жинау үшін жағдай жасау болып табылады.
- ❖ Қазақстан Республикасының Ұлттық банкі Қазақстан Республикасының Орталық банкі болып табылады және Қазақстан Республикасының банк жүйесінің жоғары деңгейін білдіреді.